

Advies

DATUM 23 maart 2016
VOLGNUMMER 2015-2016/07

COMMISSIE Commissie voor Onderwijs

Samen tegen schooluitval

Op 24 maart 2016 bespreekt de Commissie voor Onderwijs van het Vlaams Parlement de conceptnota 'Samen tegen schooluitval'. De nota speelt in op het Vlaams regeerakkoord dat het aantal spijbelaars en vroegtijdige schoolverlaters wil verminderen. De overheid wil één omvattend beleid ontwikkelen om schooluitval aan te pakken. Daartoe schuift ze 52 acties naar voren op vier domeinen: (1) identificatie, (2) monitoring en coördinatie, (3) preventie en (4) interventie en compensatie.

Het Kinderrechtencommissariaat schaart zich grotendeels achter de conceptnota.

We lezen heel wat sterke punten en realisaties:

- Aandacht voor het perspectief van jongeren bij spijbelproblemen.
- Betere registratie van vroegtijdig schoolverlaten en spijbelen.
- Problematische afwezigheid vanaf 15 B-codes.
- Oog voor verbindend en herstelgericht werken.
- Extra netwerken leerrecht als zichtbaar aanspreekpunt voor leerlingen, ouders en school en CLB.
- Verspreiden van vragenlijst over welbevinden van leerlingen op school.
- Aandacht voor welbevinden op school.
- Hervormen van het time-outsysteem naar een meer flexibel systeem van onderwijs-welzijnstrajecten.

We geven aanbevelingen mee voor het actieplan:

- Geef lokale partners die helpen bij het bestrijden van schooluitval ook automatisch toegang tot geanonimiseerde cijfers.
- Verfijn de afwezigheidscode bij een tuchtmaatregel door aparte codes te maken voor preventieve schorsing, tijdelijke uitsluiting en definitieve uitsluiting. Verplicht basisscholen om preventieve schorsingen en uitsluitingen te registreren.
- Ga na of er niet beter een onderwijsactor de centrale rol opneemt om het beleid tegen schooluitval te coördineren in plaats van het Intersectoraal Regionaal Overleg Jeugdhulp (IROJ).

- Breid de schoolcapaciteit ook uit in kansarme wijken om kleuterparticipatie te verhogen. En zorg voor een warme overdracht van thuis of kinderopvang naar de kleuterschool.
- Verbreed acties om Nederlands te verwerven naar Nederlandstalige kinderen die in een taalarme omgeving opgroeien.
- Zorg dat werken aan welbevinden op school ruimer gaat dan acties om pesten tegen te gaan.
- Leerlingen inschakelen om te bemiddelen biedt kansen maar kent ook beperkingen.
- Richt een onafhankelijke instantie op om te bemiddelen bij pestincidenten die niet opgelost geraken.
- Maak de onderwijsinspectie ook bevoegd om bewarende- en tuchtmaatregelen te monitoren om zo een sanctiebeleid op school te evalueren en bij te sturen.
- Onderzoek of de vele taken die het CLB toegewezen krijgt haalbaar zijn.
- Voor jongeren@risk vragen we:
 - Ervoor te zorgen dat jongeren in jeugdinstituten en persoonlijke ontwikkelingstrajecten een diploma of getuigschrift kunnen behalen.
 - Om de onderwijscontinuïteit van gewettigd afwezige leerlingen te garanderen en deze groep leerlingen beter in kaart te brengen.
 - De tuchtmaatregel 'uitsluiting uit de leertijd' af te schaffen.
- Werk een heldere visie uit over herstelgericht werken en koppel die ook aan het sanctiebeleid op school.
- Beschouw de actoren en organisaties van flexibele trajecten in onderwijs als de belangrijkste partners in een hulpprogramma leerrecht.
- Ga op zoek naar alternatieven om ouders te responsabiliseren eerder dan de sancties uit de leerplichtwet te versterken.
- Zoek naar alternatieven voor jongeren die niet terechtkunnen bij de examencommissie.

In ons dossier '[Straffe School: De grenzen van sanctioneren verkend](#)' (2015) en in ons advies '[Leerlingenbegeleiding: duidelijke krijtlijnen vertalen naar toegankelijke zorg](#)' (2016) staan concrete klachten die elementen die we in dit advies aankaarten, onderbouwen.

1. Monitoring, identificatie en coördinatie

Geef lokale partners automatisch inzage in cijfers

Het Kinderrechtencommissariaat vindt het belangrijk dat scholen inzage hebben in de cijfers van spijbelen, definitieve uitsluitingen en vroegtijdig schoolverlaten om zo de oorzaken van schooluitval aan te pakken.

We betreuren dat de lokale partners enkel inzage hebben met toestemming van de school. Gelet op hun belangrijke rol in het bestrijden van schooluitval, vragen we dat de lokale partners (lokale besturen, CLB's, VDAB,...) automatisch inzage krijgen in deze geanonimiseerde cijfers.

Afwezigheidscode door tuchtmaatregel verfijnen

We vinden het goed dat in de conceptnota te lezen valt dat de afwezigheidscodes in het registratiesysteem vereenvoudigd worden. Toch menen we dat een aantal extra verfijningen en aanvullingen relevante beleidsinformatie kan opleveren.

In ons dossier 'Straffe school: de grenzen van sanctioneren verkend'¹, belichten wij een aantal hiaten in het huidige registratiesysteem van de afwezigheidscodes.

1. We pleiten ervoor dat basisscholen verplicht preventieve schorsingen en uitsluitingen registreren. Daardoor kan het aantal preventieve schorsingen en (definitieve) uitsluitingen en het profiel van de uitgesloten leerlingen in het basisonderwijs in kaart gebracht worden.
2. Verder vragen we een meer verfijnde registratie van leerlingen die door een tuchtmaatregel afwezig zijn. Nu worden leerlingen in het aanwezigheidsregister geregistreerd met code T, of ze nu afwezig zijn door een preventieve schorsing, een tijdelijke uitsluiting of een definitieve uitsluiting. We pleiten voor een aparte code voor de drie maatregelen zodat er meer zicht komt op het gebruik ervan. Een ondubbelzinnige registratie is essentieel voor de school, de leerling en zijn ouders.
3. Eigen codes voor preventieve schorsing en andere tuchtmaatregelen zowel in het basis- als secundair onderwijs, zou monitoring mogelijk maken. Het Kinderrechtencommissariaat beschouwt de onderwijsinspectie als de meest geschikte instantie om die permanente monitoring te coördineren. Permanente monitoring zal de school toelaten het sanctiebeleid te evalueren en bij te sturen.

Integraal samenwerken tegen schooluitval

De strijd tegen schooluitval vraagt een goed uitgebouwde en gedragen samenwerking, zowel over verschillende beleidsdomeinen heen, als tussen het federale, regionale, lokale en schoolniveau. Het is belangrijk dat al deze actoren samen in dialoog gaan.

We scharen ons achter deze plannen. Het is belangrijk om de strijd tegen schooluitval integraal aan te pakken. Want het is niet enkel de verantwoordelijkheid van één beleidsdomein of – niveau. Op die manier voorkomt men dat jongeren tussen de mazen van het net vallen.

Intersectoraal Regionaal Overleg Jeugdhulp (IROJ): ideale coördinator?

In de strijd tegen schooluitval is het belangrijk dat alle actoren met elkaar in dialoog gaan. De conceptnota geeft de IROJ's een centrale rol bij de coördinatie hiervan.

We beschouwen de IROJ's als belangrijke actor om het beleid tegen schooluitval mee te helpen invullen. Wel twijfelen we eraan of de IROJ's de ideale coördinator zijn. We vinden het vreemd dat een beleid om schooluitval te voorkomen volledig valt onder het beleidsdomein Welzijn. Beschikken de leden over voldoende expertise over schooluitval? We vragen om na te gaan of een onderwijsactor, in plaats van de IROJ's, een centrale rol kan spelen bij de coördinatie van het beleid tegen schooluitval.

Uitbreiden netwerken leerrecht is goede zaak

We vinden het belangrijk dat de netwerken leerrecht worden uitgebreid en beter verspreid worden. Op die manier kunnen alle jongeren hierop beroep doen en hangt hun leerrecht niet af van hun woonplaats.

¹ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Dossier *Straffe School: De grenzen van sanctioneren verkend*, 2015.

2. Preventie

Zorg- en talenbeleid op school

De conceptnota stipt terecht aan dat een goede preventie van schooluitval al in het basisonderwijs begint. De nota spreekt over kleuterparticipatie, talenbeleid en zorgbeleid.

Kleuterparticipatie: kijk ook naar lokale context

Kleuterparticipatie is in Vlaanderen al heel hoog. De nota focust terecht op groepen die we nog altijd niet bereiken. Dat gaat inderdaad onder meer, maar zeker niet alleen en ook niet om alle anderstalige, kansarme ouders.

Voldoende schoolcapaciteit in de buurt nodig

Ook voor kansarme ouders is nabijheid vaak een belangrijke voorwaarde om hun kleuters in een school in te schrijven of regelmatig naar school te brengen. We stellen vast dat in de grotere steden capaciteitstekorten zich juist vooral in de meest kansarme wijken voordoen. Capaciteitsuitbreiding op andere plekken in de stad zal weinig helpen om de onderwijsparticipatie bij de meest kansarme kleuters te verhogen.

Het Kinderrechtencommissariaat dringt er daarom op aan dat de lokale regisseurs en onderwijspartners hun inspanningen voor uitbreiding van schoolcapaciteit focussen op die kansarme wijken.

Warme overdracht naar de kleuterschool

Verderop heeft de nota het over het belang van een warme overdracht van onderwijs naar arbeidsmarkt. Een warme overdracht van thuis of kinderopvang naar kleuterschool is evenzeer nodig. Sommige ouders zitten met de vraag of de school wel voldoende oog heeft voor de nood aan verzorging van hun jonge kind. Die twijfel wegnemen kan de kleuterparticipatie helpen bevorderen.

Talenbeleid ook voor Nederlandstalige kinderen in een taalarme omgeving

De nota stipt terecht aan dat kinderen die in een taalarme omgeving geboren worden al snel ontwikkelingsachterstand opbouwen tegenover kinderen die in een taalrijke omgeving geboren worden. Even correct is de stelling dat dit zowel voor Nederlandstalige als voor anderstalige kinderen geldt. En vervolgens gaat het in de nota nog enkel over het (door niemand betwiste) belang van de verwerving van het Nederlands door anderstaligen.

De nota gaat uitdrukkelijk niet in op de mogelijke rol die de thuistaal kan spelen in de ontwikkeling van de kinderen ook om Nederlands te verwerven. Maar wat met de Nederlandstalige kinderen die in een taalarme omgeving opgroeien? Ook voor hen kan de basisschool een belangrijke compenserende rol vervullen, best in samenwerking met andere actoren, zoals de plaatselijke Openbare Bibliotheek. Ook op dat vlak zijn tal van initiatieven mogelijk en nuttig. Dat mag best wat meer in de verf gezet worden.

Werken aan welbevinden

De conceptnota vermeldt het belang van een goed schoolklimaat. Hierbij ligt de focus vooral op acties tegen pesten, waarbij er gerekend wordt op de kracht van kinderen en

jongeren. Specifiek wordt er ingezet op peer mediation of leerlingenbemiddeling om pesten tegen te gaan.

Werken aan welbevinden ruimer dan pesten aanpakken

Het Kinderrechtencommissariaat pleit al jaren om in te zetten op een positief schoolklimaat en op het welbevinden van leerlingen. We menen dat de interpretatie van 'werken aan welbevinden' in de conceptnota als acties gericht op pesten veel te beperkt is. We verwijzen hierbij naar ons dossier sanctiebeleid.² Het hoofdstuk 'sanctiebeleid als zorgbeleid' zoomt onder meer in op integriteit en participatie, infrastructuur en herstelgericht werken. Dit zijn voor ons belangrijke aspecten die bijdragen aan het welbevinden op school.

Leerlingenbemiddeling: kansen maar ook uitdagingen

De conceptnota gaat vooral uit van de kracht van kinderen en jongeren bij de preventie en aanpak van pesten op school. Leerlingen zelf laten optreden als bemiddelaar heeft zeker positieve effecten: kleine zaken lossen leerlingen onderling op en signalen komen via jongeren sneller bij de schoolverantwoordelijken. Toch mag leerlingenbemiddeling nooit de enige inzet zijn. Het moet kaderen in een breder verhaal van de school. Een visie en klimaat met onder meer aandacht voor leerlingenparticipatie en het beschermen van integriteit van leerlingen. Leerlingenbemiddeling is geen wondermiddel en mag nooit de verantwoordelijkheid verschuiven naar de leerlingen.

Kenniscentrum pesten oprichten

Jammer genoeg zijn er ook pestincidenten die niet opgelost raken en waarbij de betrokkenen (leerlingen, ouders, schoolteam,...) elkaar niet meer vinden. De knowhow om voor dergelijke situaties een oplossing te zoeken, overstijgt soms de competenties van het schoolteam. In haar recent advies kaart de VLOR³ aan dat er op dat vlak een leemte heerst die een duidelijk antwoord van de overheid vraagt. In dergelijke gevallen, zouden leerlingen, ouders of school beroep moeten kunnen doen op een onafhankelijke instantie buiten de school die over de nodige expertise en de personeelsomkadering beschikt om te bemiddelen. Deze instantie moet geheel belangeloos en onafhankelijk van de school kunnen optreden. Met het Kinderrechtencommissariaat onderschrijven wij het belang van zo een onafhankelijke instantie.

Rol van inspectie

Naar een grotere rol voor onderwijsinspectie

De conceptnota kent een belangrijke rol toe aan de onderwijsinspectie. De inspectie gaat de kwaliteit van het zorg- en talenbeleid van de scholen na en heeft hierbij onder andere aandacht voor spijbelen, zittenblijven en vroegtijdig schoolverlaten.

We staan zeker en vast achter dit initiatief. Maar we vinden een permanente monitoring van de bewarende maatregelen en tuchtmaatregelen ook noodzakelijk. We beschouwen de onderwijsinspectie als de meest geschikte instantie om die permanente monitoring te coördineren. Bij overmatig gebruik van preventieve schorsing of tuchtmaatregelen zou de inspectie ook ambtshalve onderzoek kunnen verrichten. Op die manier kan het sanctiebeleid van een school ook geëvalueerd en bijgestuurd worden.

² KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Dossier Straffe School: De grenzen van sanctioneren verkend, 2015.

³ VLOR, 2015, *Advies over de preventie en de aanpak van pesten op school*, Algemene Raad 22 januari 2015, <http://www.vlor.be/sites/www.vlor.be/files/ar-ar-adv-1516-003.pdf>.

Vragenlijst welbevinden van leerlingen op school: belangrijke inspiratiebron

De inspectie zal proactief de ontwikkelde vragenlijst over het welbevinden op school beschikbaar maken. Elke school kan deze lijsten gebruiken om te screenen hoe de leerlingen kijken naar het welbevinden op school.

Deze vragenlijst is volgens ons een grote stap vooruit en een belangrijke inspiratiebron om werk te maken van het welbevinden van leerlingen. Daarnaast zien we ook scholen die zonder deze vragenlijst op een heel innovatieve manier het welbevinden van hun leerlingen monitoren.

Op welke manier het ook gebeurt, we pleiten er vooral voor om werk te maken van interne kwaliteitszorg en hierbij ruimte te maken om kinderen en jongeren als competente actoren rechtstreeks en actief te bevragen over hun welbevinden op school.

3. Interventie

Rol van CLB

Haalbaar?

De conceptnota kent een erg grote rol toe aan de CLB's. Steeds meer opdrachten worden aan hen toevertrouwd. We vragen ons af of deze taken, naast de verschillende taken uit andere decreten, voor CLB's haalbaar zijn. Het is belangrijk dat de taken stroken met de nota 'Krijtlijnen voor een hervorming van de leerlingenbegeleiding' die nog verder verfijnd en geconcretiseerd wordt.⁴

In de conceptnota worden CLB's als partner van de school gezien om het welbevinden op school te bevorderen en pesten tegen te gaan. Ze worden sneller ingeschakeld bij leerlingen die problematisch afwezig zijn na 5 B-codes in plaats van 10 B-codes. Ze ondersteunen scholen bij het uitwerken van een interveniërend beleid ten opzichte van spijbelaars en jongeren@risk. Ze worden verder als regisseur gezien van een aanbod van meer op maat gerichte trajecten. Wanneer een jongere dreigt uit te vallen of is uitgevallen, moeten ze casusoverleg binnen het hulpprogramma leerrecht organiseren. Daarnaast vragen het M-decreet, het decreet integrale jeugdhulp en het decreet rechtspositie van leerlingen in het basis- en secundair onderwijs ook heel wat van CLB's.

Jongeren@risk

Belang van flexibele onderwijs-welzijnstrajecten

Het Kinderrechtencommissariaat is voorstander van een hervorming van het bestaande time-outsysteem naar een meer flexibel systeem van onderwijs-welzijnstrajecten. Waarbij er aandacht blijft voor: de welzijnsbehoefte van de jongere, het behouden of versterken van de band met de school en dat gericht is op een zo snel mogelijke re-integratie in het onderwijs. Wij zijn al jaren pleitbezorger om verschillende initiatieven op elkaar af te stemmen en dit met maximale aandacht voor de rechten en belangen van de leerling.

⁴ Zie Kinderrechtencommissariaat, Advies *Leerlingenbegeleiding: duidelijke krijtlijnen vertalen naar toegankelijke zorg*, 2015-2016/4, http://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/2015_2016_04_advies_leerlingenbegeleiding.pdf.

Het uitbreiden van de netwerken leerrecht komt tegemoet aan onze vraag om een zichtbaar aanspreekpunt op te richten voor leerlingen, ouders en school en CLB.

We steunen de ambitie dat aanbieders van onderwijs- en welzijnstrajecten een preventief en curatief aanbod aan scholen en leerlingen kunnen aanbieden. In de praktijk merken we dat de aanbieders zelf in grote mate vragende partij zijn, maar scholen soms nogal weigerachtig staan om te reflecteren over het beleid over schooluitval en over de re-integratie van tijdelijk uitgesloten jongeren.

De conceptnota is een initiatief van de ministers van Onderwijs, Welzijn en Werk. We zijn heel tevreden met zo'n gezamenlijke aanpak. Zo kan er maximaal samengewerkt worden om leerlingen te begeleiden.

Dat geeft ook de kans om uitzonderingen te bekijken om jongeren binnen een arbeidsmarkt gerelateerde omgeving kansen te geven.

Het Kinderrechtencommissariaat kreeg het signaal dat organisaties die voor voltijds leerplichtige jongeren een project zoeken dat aansluit bij hun interesses soms botsen op bezwaren van de arbeidsinspectie. Jongeren jonger dan vijftien mogen immers geen arbeid uitoefenen. We vragen om in sommige situaties te kijken of er afwijkingen mogelijk zijn. Tegelijk willen we vermijden dat leerlingen jonger dan vijftien te snel de klassieke schoolomgeving moeten verlaten.

Leerrecht voor elke lerende

In de conceptnota staat dat de Vlaamse overheid het leerrecht voor elke lerende wil garanderen. Elke leerling heeft recht op kwaliteitsvol onderwijs en leerlingenbegeleiding, maar tegelijk ook de plicht om de aangeboden onderwijskansen maximaal te grijpen.

Onderwijservaringen van 'welzijnsjongeren' verzilveren

Jongeren aan boord houden binnen onderwijs vraagt waardering voor hun inspanningen. We vragen om het mogelijk te maken om onderwijservaringen van jongeren in de gemeenschapsinstellingen, tijdens persoonlijke ontwikkelingstrajecten (P.O.T.) en langdurige time-outtrajecten te verzilveren in een certificaat of getuigschrift waarmee de jongere verder kan doorstromen.⁵

Onderwijscontinuïteit voor gewettigd afwezige leerlingen garanderen

Er is een verhoogde aandacht nodig voor kinderen en jongeren die gewettigd afwezig zijn.

De Klachtenlijn kreeg verschillende signalen over tijdelijk onderwijs aan huis voor leerlingen met psychische problemen (angst, schoolfobie, ASS,...). Sommige leerlingen kunnen meer dan drie jaar niet naar school.

Het is niet duidelijk over hoeveel jongeren het gaat.

Welke kinderen en jongeren zijn gewettigd afwezig? Waarom? En hoe kan hun onderwijsloopbaan verzekerd worden? Het is daarbij nodig om in kaart te brengen hoeveel jongeren met psychische problemen thuis zitten.

Wie krijgt tijdelijk onderwijs aan huis (TOAH)? Wie niet? En wie neemt actie om hun recht op onderwijs te garanderen?

Het is belangrijk na te gaan om welke redenen een toenemend aantal kinderen en jongeren met psychische problemen gebruik maakt van het TOAH.

⁵ Zie Kinderrechtencommissariaat, Advies *Leerlingenbegeleiding: duidelijke krijtlijnen vertalen naar toegankelijke zorg*, 2015-2016/4,

http://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/2015_2016_04_advies_leerlingenbegeleiding.pdf.

Leerlingen uitsluiten uit volledige leertijd kan niet

Vanaf 15 jaar kunnen leerlingen uitgesloten worden uit de leertijd, dat is een erg drastische maatregel. Deze leerlingen kunnen geen erkende leerovereenkomst meer sluiten of bijhorende theoretische vorming meer volgen.

Het Kinderrechtencommissariaat kreeg hier nog geen klachten over, maar ving wel signalen op in rondetafelgesprekken met het middenveld. Jongeren worden uitgesloten omdat ze herhaaldelijk ongewettigd afwezig zijn of ander 'laakbaar' gedrag stellen.

De praktijkcommissie, een decretaal ingeschreven paritair samengesteld orgaan, het recht geven om een leerling volledig uit te sluiten van een bepaalde opleidingsvorm, vinden we zonder meer buiten proportie. Dat is een schending van het recht op onderwijs. De maatregel werkt de ongekwalificeerde uitstroom verder in de hand. We vragen dan ook om de tuchtmaatregel 'uitsluiting uit de leertijd' af te schaffen. Als algemene regel zou moeten gelden dat uitsluiting hoogstens op niveau van een instelling kan gebeuren.

Herstelgericht werken

Visie nodig

Een laatste aspect van interventie dat de conceptnota vooropstelt, is het werken aan een verbindend schoolklimaat. De conceptnota vermeldt herstelgericht werken en concretiseert het ook in zekere mate. Zo zou de ontwikkelde expertise rond herstelgericht werken onder verschillende vormen – zoals bemiddeling, herstelgericht werken op school, hergo, alternatieve afhandeling – op diverse niveaus en voor een veelheid aan problemen zoals pesten en uitsluiting worden ingezet.

We missen echter een duidelijke visie van herstelgericht werken. Ook de link met het sanctiebeleid op school ontbreekt.

Onderwijsorganisaties en aanbieders van flexibele trajecten inzetten

De conceptnota wil het aanbod van de diensten herstelgerichte afhandeling binnen Jongerenwelzijn inzetten voor flexibele trajecten. Ze leveren zeker en vast goed werk. De vraag is of deze taak voor hen haalbaar is.

We willen erop wijzen dat ook onderwijsorganisaties en aanbieders van flexibele trajecten heel wat expertise hebben in herstelgericht werken op school. Het Kinderrechtencommissariaat ziet vooral deze organisaties als belangrijkste actor.

Responsabiliseren ouders

Als ouders, na sensibilisering en informatie, toch onvoldoende hun verantwoordelijkheid opnemen om hun kind naar school te laten gaan, schuift de conceptnota een meer sanctionerende maatregel naar voor. Het voorstel is om dan na te gaan met politie en parket hoe de sancties uit de leerplichtwet kunnen toegepast worden en mogelijks versterkt kunnen worden.

Nu al kan men de schooltoelage terugvorderen, zijn er gasboetes en is het mogelijk om via de politierechtbank ouders een boete te geven.

Sancties werken vaak averechts

Evaluaties tonen intussen aan dat deze sancties vaak niet het beoogde effect hebben, en zelfs vaak averechts werken. Ze dragen allesbehalve bij aan het zich verbonden voelen met de school en bevorderen zelfs eerder schooluitval.

Het is noodzakelijk om naast de sancties uit de leerplichtwet, ook de andere sanctionerende maatregelen zoals terugvorderen van de schooltoelage en gasboetes om spijbelen terug te dringen, blijvend kritisch onder de loep te nemen.

4. Compensatie

Examencommissie

Op zoek naar alternatieven voor examencommissie

Klachten die bij ons binnenkomen tonen aan dat jongeren niet altijd terechtkunnen bij de examencommissie. Vooral jongeren in een TSO of BSO- richting die een specifieke opleiding volgen die geen deel uitmaakt van het aanbod van de examencommissie hebben het moeilijk om een diploma of getuigschrift secundair onderwijs te behalen.

Het Kinderrechtencommissariaat vindt deze lacune bijzonder jammer. Want het zijn vooral jongeren uit TSO- en BSO- richtingen die uitstromen zonder diploma. We vinden het belangrijk om op zoek te gaan naar andere mogelijkheden om een diploma of getuigschrift secundair onderwijs te behalen voor leerlingen die niet terechtkunnen bij de examencommissie.